



Відкриття ювілейної виставки художника Юрія Самойленка. Фото Ігоря Лотіша. Полтава, 6.05.2017 р.

Привітали ювіляра колеги-художники з Полтави, Пирятина, Миргорода, Лубен; прийшла громадськість, представники ЗМІ, тепле й вагоме слово сказали директор Полтавського художнього музею імені Миколи Ярошенка (Галереї мистецтв) Ольга Курчакова, ректор ПНПУ імені В. Г. Короленка, професор Микола Степаненко та багато інших.

І над усім цим яскравим, теплим дійством випромінювали сяйво картини, кликали й наvertали у свою духовну безмежність відвідувачів виставки, обіцяючи бути проводирями до світу досконалішого за наш. Кожен із присутніх щиро бажав отцеві Юрію не полишати служити мистецтву, бо силу його впливу неможливо переоцінити.

Тетяна Горицвіт

«НЕБОЗВІД»: КІЛЬКА ВИСТАВКОВИХ ВРАЖЕНЬ

Т ак буває нечасто, що постер художньої виставки є вже сам багатозначним мистецьким твором. «Небозвід». У гармонії з назвою в кольоровій гамі домінує синій. На задньому плані наповнена повітрям відкрита висока споруда, білі промені. А по центру – велика літера О в назві виставки. О, котре є одночасно колом, що в нього вписані хрест і квадрат – прадавні багатозначні символи, сконденсоване сакральне знання українського роду-народу, ключ до духовного зросту, суть виставки.

Просто й буденно звучить на плакаті напис-указівник «Вхід через собор». Звичайно, потрапити до виставкової зали Духовно-культурного центру імені Преподобного Паїсія Величковського, де відбувалася виставка, можна, лише пройшовши

через Свято-Успенський храм. Шриффт напису рівний, нібито суто інформаційний. І водночас важко позбутися відчуття, що це ще й інший указівник, що сповіщає про щось набагато більше і значущіше, ніж дані про розташування земних будов. А й справді, дістатися Небозводу, дому Небесного, обителі Божої можна лише через храм світла, через собор душі своєї, той собор, який так палко закликав берегти Олесь Гончар – інший митець, чиї твори мають потужний духовний месидж і чия життєва і творча дорога також пов'язана з Полтавщиною, як і стежа Юрія Самойленка.

Подальші нотатки – кілька вражень-зблисків від цієї потужної виставки, тих вражень, котрі наразі надалися до ословлення.



Мама. «Молитва під Чумацьким Шляхом»

Своїй мамі художник присвятив особливу картину. Дія її відбувається вночі – о тій порі, коли застигає суєтність і метушня, коли для втаємничених світ буденний торкається світу вищого.

Надвір через прочинені двері вийшла літня жінка. Переступила поріг і стала коло хати... Два архангели незримо супроводжують її. Якщо випадковий перехожий знічев'я ковзне оком по подвір'ю, подумає, що то просто гра тіні та світла на стінах. А от світло на обійсті не може не подивувати. Звідки його стільки вночі, що освічує і стіну будинку, і сад із плодами? Звідки його стільки, що осяває все життя художника і через його твори – життя багатьох інших людей?

... стоїть на подвір'ї мати, здивилася в чеканні на дитячу гойдалку. Угорі фантастичним феєрверком летять зорі й комети. Немов ракета, готова здійснитися в космос, височіє за хатою тополя. Дають дерева добрі плоди, набравшись соків земних за законом небесним. Здвигаются тектонічні плити. Зустрічаються і знову розходяться галактики. Трансформують усе існування людське новітні технології...

А може, мама вже зовсім на іншій планеті, на тій, що на неї потрапляють потім, потому, коли кін-

чається дорога в житті. Але і звідти біліє мамина хусточка, і звідти сяє німб у неї над головою.

Євангеліст Лука і написана ним ікона

На картині, яка зображує Святого Луку, багато білого. Біле волосся немолодого чоловіка – роки послуху, глибока мудрість, виважений аскетизм. Чисті білки очей увиразнюють упевненість і строгість, висловлені глибоким синім поглядом. Білі нігті й уся рука – якісь нетутешні, до справ мирських непричетні. Біла фарба пензлика – створення речей у земному світі за замислом Божим. Білі відблиски німбу пречистого – тонкі коливання в ноосфері.

Певним кольоровим контрастом до цього білого є образ Божої Матері з Дитятком, що його намалював Святий Лука, – теплого кольору серцевини дерева, липи чи груші, такий по-домашньому близький, як той образ, котрий міг висіти у традиційній українській хаті. Божа Матір пригортає своє маленьке Дитятко, і хоч вони перебувають в охоронній зоні німба Святого, здаються вразливими і беззахисними, такими, що потребують наших молитов, тільки молитов справжніх – на підтримку них самих, а не як прохання собі щось одержати.

У синє загорнені плечі Євангеліста Луки, і в синє сповитий край ікони. Ця праця зі створення святого образу – вияв його глибокої щиросердної віри, а для нас – дружня настанова: не в слідуванні матеріальним атрибутам смисл віри, а у труді нашого серця.

Церковка-свічечка

Доросла людина легко могла б сховати її поміж долонь – така невеличка ця церківка, схожа на дитячу пасочку, поставлену на горбочку поміж трав, коло річки, де дитя бавилося.

Невибаглива, без архітектурних викрутасів і прикрас, із куполом кольору довоколишнього зела, з однією-єдиною банею, що золотавіє, немов вогник свічки – церківця неймовірно нагадує Стрітенську свічу, запалену на оборону від злого духа.

А нечисті пристрасті багрянють-клубочуться поруч. Одне одним підживлюючись, швидко кушціють-розростаються: гнів і розбрат, злість і заздрість, нетерпимість і злорадство пурпуровим вибухають, синім тужавіють.

Відступиш на півкроку від картини – і бачиш ніби звичайний пейзаж: водне плесо, кушці-дерева, трав'янисті рослини; пропорції ж церкви пояснюються тим, що дивишся на неї здалеку. Але підійдеш ближче знову – і споглянеш диво: вірою мурована, молитвою збудована, благочестям укріплена... Де ж її, таку церківку, шукати? Чи вигадав





її художник? Чи зобразив вимріяну-неіснуючу? Чи ідеалізував забуту людом церкву свого дитинства? Ні, вона реальна. То чистий храм цнотливої дитячої душі. Зітреш із душі своєї зашкарублість, відкинеш образи, зневіру та гординю, зіскоблиш марновірство й марнославство – і вона проблизне тобі із забутої глибини твого єства золотим куполом-вогником, нагадає, що і ти був колись щасливим і ширим, ця маленька церковка – твій спокій і твій прихисток. Не варто її за географічною картою шукати, бо ти її носиш із собою.

«Зорепад»

Падають зорі з неба: кому у жменю щастя насиплють, кого лише подразнять – потягнуться за ними, та й дістане облизня, а кому і гарячим по загривку ушкварять, якщо прочухана заслужив. Художник простяг назустріч зіркам долоні – і має іскристий образ.

Хатинка – доладна, як квіточка, а самі квіти поблизу – барв фантастичних, деревце на подвір'ї неначе на очах підростає, вітами на струнах нічних грає, а за ними височіє храм осіяний, у біле врочисте вбраній, золотом увінчаний, хрестами уславлений.

Намилувавшись феєрією барв, приглядаємося до картини знову – і стаємо свідками цікавих діалогів.

«Так, так, Тарасе Григоровичу, – каже Шевченкові сучасний Художник – автор цієї пастелі, – як Ви своїм пророчим словом провіщали, так понині ми батька Котляревського пам'ятаємо й шануємо. І Ваш рисунок його хати добре нам у нагоді став, коли садибу для музею відновлювали». «А собор? – стиха Шевченко питає. – Чи він усі бурі й лихоліття витримав?» «Було, – сучасний Художник відповідає, – що й камінь ридав од болю, як людина, знесилений тортурами падав додолу, та новий камінь постав на його місці». Й обидва митці вмовкають, бо зорям прагнуть тиші.

Аж ось підходять мистці суперсучасні, ті, хто цифрову картинку для комп'ютерних ігор у зоряні війни створює. «Поглянь, – смикає один другого за лікоть, – оце так спецефект: церква немов насипана зоряним пилом; треба буде обов'язково таку опцію космотворення храму в наступну версію включити як бонус тим, хто пройде на найвищий рівень». «Ні, – заперечує йому, ще раз просканувавши поглядом картину, другий цифровий дизайнер, – ця церква не спускається, вона злітає в небо, перетворюючи свої земні матеріальні часточки хрестів, бань, стін на супертонку матерію. Подумаймо про те, щоб опцію евапорації в наступну версію інтегрувати». І вони ще раз споглядають собор в ореолі багатобарвних зблисків і зрештою вмовкають...

У цілковитій тиші зорі прислухаються, хто про що думає, щоб когось наблизити і нагородити певними пригорщами, а комусь лише майнути недосажно-далекими спалахами.

«Тайна прищестя»

Тайна прищестя – це велика таїна, і про неї не слід марнословити, її треба тримати в душі так зосереджено й бережно, як у долонях коштовну перлину. І коли без зайвих слів придивишся до перлини, зображеної в центрі картини, – збагнеш, що то зіниця Вселенського ока, яке незмигненно спостерігає за тобою. Як ти прийняв Перше прищестя? Чи справді маєш віру? Як готуєшся до Другого прищестя?.. Розгортає вгорі крилами фізичний простір і людську історію Ангел світла – можеш йому пошепки звіритися.

«Вознесіння»

Присвячений важливій релігійній події Вознесіння Господнього на небо гобелен «Вознесіння», на диво, повіває не суворістю проповіді, а домашнім теплом. Здіймається Ісус Христос – і в цей час жита починають викидати колос, побожні господині фарбують яєчка, а дбайливі господарі обходять свої посіви, качаючи по них крашанки.

Верхівка дерева на гобелені – точка відліку: воно залишилося далеко внизу, а Син Божий лине ввись, увесь Він – лик світла, і дерево аж трохи тьмяніє в його чистому, сліпучому сяйві. Та одночасно воно радісно шелестить своїм зелен листом про те, що нині тепло, що буде літечко-літо, що зараз «гай, густесенький, неначе справді рай»...

Дивишся на гобелен, грієшся душею і раптом у якусь мить розумієш, яке то велике і справжнє щастя, коли одним і тим же трудом своїм ти заробляєш на хліб насущний і здобуваєш хліб духовний.

«Ніч і День»

Якщо розглядати зображення на картині зліва направо (так, як ми читаємо назву), то зіткнемося з певним парадоксом: словесне і візуальне йдуть одне з одним урозріз. На полотні самотня фігура ліворуч зі сліпучим вогником у руці в оточенні сяйва насамперед асоціюється із Днем, а група темних постатей праворуч, які утворили коло довкруг свічі, – з Ніччю.

Ця напруженість між сказаним і зображеним, композиція картини, за якою центральне місце займає дерево, на якому не висить, а ніби лежить покладений кимось згори круглий оранжевий плід, а ще два вже скотилися додолу; незалежність дерева від зміни дня і ночі, бо його крона і стовбур не стають ані темніші, ані світліші від того, що збігає доба; узагальненість постатей, які не мають рис



обличчя, символічність їхнього сукупного числа – дванадцять – усе це спонукає напружено шукати відповіді, міркувати про світло і темінь, а то й згадати відоме Шевченкове «І день іде, і ніч іде, / І, голову схопивши в руки, / Дивуєшся, чому не йде / Апостол правди і науки?». Запам'ятовуєш картину як настанову і вдень, і вночі дбати про сокровенне.

Присвята Миколі Гоголю: симфонія на полотні

Як і сам Микола Гоголь, картина Юрія Самойленка, присвячена йому, відзначається загадковістю. На порівняно невеликій площі (170x100 см) вона вміщує символічне відображення життя і праці Гоголя, відображає довгі роки доскіпливих студій сучасним майстром пензля як художньо-літературних та епістолярних (публіцистичних) творів письменника, так і матеріалів про нього; це полотно – і участь у багаторічній полеміці про те, як інтерпретувати Гоголя, і висловлювання потужної підтримки Гоголеві-письменнику й Гоголеві-людині. Домінування в центрі картини чистого, теплого, доброго жовто-білого світла, яке м'яко оповиває постать Гоголя й мовби поступово вбирає його у свою глибину, однозначно вказує на те, що художник має достойну відповідь на всі закиди, які будь-коли висувалися письменникові, а для самого Гоголя віднаходить зцілення від усіх його страхів.

Зображене на полотні немовби розділене на грані, чи струмені, або промені. Ця множинність наочно репрезентує багатовимірність самого Гоголя – як митця, котрий узявся за різну та складну проблематику, і як людини, котра шукала в житті свій духовний шлях. Приглядаючись до кожної із зауважених граней, помічаємо значущі деталі, котрі немовби виринають зі смислових глибин полотна і ведуть діалог одна з одною, не пропонуючи однак глядачеві прямолінійності й однозначності, а ставлячи його перед необхідністю самому пізнавати дуальність, самому вирішувати дилеми, самому розставляти наголоси; самому сприймати і розуміти симфонію...

Розбурхане, розпечене гарячо-червоне сонце апокаліптично котиться вниз. Але по інший бік від

письменника сходить білий умиротворений місяць, певний того, що його серпик повнітиме і він набиратиметься сили.

Палає, аж завиває пекельний вогонь, і горять у ньому гріховні пристрасті, що призводять до згуби окремої людини й погібелі цілої спільноти, всього людства.

Роздирає уста роз'ятрений крик нестерпного болю, і не менше страждання передає заціпеніле німування.

Козаки-вершники мчать долати супротивника: оголені шаблі, розгорнуті стяги. І в цей час Архангели побороють змія, що прагне вислизнути-вернутися з-під списів.

Правиця козака міцно стискає клинок, а рука письменника впевнено тримає біле перо. Хоч зброя у них і різна, – ворог спільний.

Угорі розкрила молитовно долоні Оранта. Над нею – верхівка храму, що його самого треба ще нашими зусиллями збудувати. Однак образ храму вже омислений, він існує, лише для цілковитого втілення потребує труду загального.

Деякі грані перетинаються й утворюють хрест, який є і Богом даним людині призначенням, і життєвим вибором самої людини.

На письменника дивиться Дух – чистими проникливо-яскравими голубими очима. До нього поривається, розгорнувши крила, душа письменника – біла пташка з такими ж голубими очима.

Узагальнювальний акорд – тактовна, ненав'язлива підказка, де треба поставити акцент: виразний український прапор майорить угорі праворуч, і з ним перегукуються жовто-сині і синьо-жовті промені Духа та жовто-блакитний покров, який тримає Оранта.

Так багато розкрито глядачеві на полотні про Миколу Гоголя. Усе висловлене з повною відвертістю, і все ж залишається загадка: як збагнути ту глибочину чутливості до світу, чуйності до людей, розуміння світів видимого й невидимого, а також відповідальності за своє життя і творчість, яка була притаманна митцеві зображеному і яка питома мистцю, який його зобразив...

